

چگونه می‌توان
جهانی شدن
اطلاعات و
بقای فرهنگهای
ملی و منطقه‌ای را
هماهنگ کرد؟

آشفتگی رسانه‌ها

نستور گارسیا کانکلینی

تأثیر می‌گذارد. در بسیاری از کشورهای جنوب توزیع و پخش فیلمها، تصاویر متحرک و بولتنهای خبری توسط مؤسسه‌های فراملیتی و با نظارت آنها صورت می‌گیرد. تا پیش از پایان قرن، فیلمهای امریکایی به کمک ماهواره در سالنهای سینمای تمامی جهان به نمایش درمی‌آیند و محدودیتهای گمرکی برای فیلم را عملاً بی‌اثر می‌کنند. به‌علاوه، بیشتر دارندگان گیرنده‌های تلویزیونی یا کامپیوترهای شخصی از این پس به بازیهای ویدئویی، امکان خرید از راه دور، و به برنامه‌های خبری داخلی و جهانی، دسترسی خواهند داشت. هنرهای گوناگون نیز به کمک شبکه رسانه‌های گروهی از توجه و علاقه گسترده‌تر مخاطبان و نیز از حمایت‌های مالی بهره می‌برند.

صنایع ارتباطی از پویاترین عوامل اقتصاد مدرن

توسعه، در نیمه دوم سده بیستم، در پی تولید انبوه کالاهای مصرفی و مردمی شدن فرهنگ، مفاهیم جدیدی پیدا کرده است. آخرین مراحل این فرایند، راه یافتن وسایل ارتباط جمعی به شاهراههای اطلاعات و ادغام با آن، و نیز راه یافتن شبکه‌های ملی به نظامهای جهانی و ادغام با آن است.

ترکیب اطلاعات کامپیوتری و ارتباطات از راه دور به یاری ماهواره و فیبر نوری، امکان نوآوری در وسایل ارتباطی را فراهم آورد؛ یعنی با ادغام رسانه‌های «سنتی» (تلفن، سینما، تلویزیون، ویدئو)، در نظامهای فراملیتی با کنش متقابل که شبکه‌های مختلف رسانه‌های ملی را به هم می‌پیوندند.

این شاهراه‌های اطلاعاتی از دگرگون کردن ارتباطات علمی، نظامهای اداری و خدمات و امور بانکی فراتر رفته، بر توزیع فراورده‌های فرهنگی نیز

«جهانی شدن تولید و مصرف موجب راه یافتن فراورده‌های مصرفی خارجی در فرهنگهای ملی شده است. این روند جهشهای بزرگ ناشی از ظهور وسایل جدید ارتباطی را تشدید می‌کند.»
بالا، یک مصرف‌کننده جوان اهل برونتی.

هستند. این صنایع یکی از بخشهای عمده سرمایه‌گذاری و نیز یکی از بزرگترین زمینه‌های ایجاد شغل است. در ایالات متحد آمریکا درآمد حاصل از صادرات فرآورده‌های این صنایع، پس از صنایع هوافضا، در رده دوم قرار می‌گیرد.

امواج مهارنشدنی

جهانی شدن تولید و مصرف موجب راه یافتن فرآورده‌های مصرفی خارجی مانند اطلاعات و اخبار، فیلمها، رادیو، تئاتر، سریالهای تلویزیونی و دیگر برنامه‌های سرگرم‌کننده در فرهنگهای ملی شده است. این روند به همراه موج مهاجرتها و جهانگردی، جهشهای بزرگ ناشی از ظهور وسایل جدید ارتباطی را تشدید می‌کند.

تأخود ۲۰ یا ۳۰ سال پیش، همه کشورها می‌کوشیدند با اعمال محدودیت زمانی برای پخش برنامه‌های خارجی بر وسایل ارتباط جمعی نظارت داشته باشند. این گونه نظارت به دلایل زیر از این پس ناممکن است:

— ویژگی چندملیتی بودن تولیدات هنری که این تولیدات را از تعلق به کشوری خاص دور نگه می‌دارد؛

— بهره‌مندی از تکنولوژی مدرن که امکان انتقال اطلاعات در سراسر جهان را فراهم می‌کند؛

— افزایش هزینه‌های تولید صنعت فیلم و صفحه که تولید مشترک بین‌المللی را به طور روزافزونی ایجاب می‌کند؛

— تمرکز امکانات تولید و توزیع در دست چند

مؤسسه مقتدر انحصارگر چندملیتی؛
— گسترش ارتباطات و رای قلمرو ملی، که تضعیف سنتهای بومی و محلی و پیدایش فولکلوری جهانی را در پی داشته است؛ گروه‌های مصرف‌کننده، بویژه جوانان، آداب و عادات فرهنگی خود را، بدون کوچکترین توجهی به بنیانهای ملی، سیاسی یا مذهبی خود، بر پایه اطلاعات و مدهای یکدست شده و ظاهراً پذیرفته شده در جوامع گوناگون بنا می‌کنند.

رسانه‌ها و نابرابریها

امروزه مجموعه این عوامل موجب جهشهای بی‌سابقه‌ای می‌شود که از جهانی شدن یا از میان برداشتن مرزهای اقتصادی و فرهنگی بسی فراتر می‌رود. جهانی شدن در راستای کنش متقابل فعالیت‌های اقتصادی و فرهنگی است. این کنش متقابل زاینده نظام شبکه‌های چندمرکزی است که سرعت انتقال و پیچیدگی استراتژیهای آن کوچکترین فرصتی برای عملکردهای سنتی و بومی باقی نمی‌گذارد. هر چند این سازماندهی مجدد فرهنگ امری جهانی است، نابرابریها و فاصله بین قطبهای فعال و مناطق محروم را از میان بر نمی‌دارد.

برای نمونه، تولید هنری آمریکای لاتین و توان این منطقه در ایفای نقشی پویا و فعال در یگانه‌سازی بین‌المللی، در پی ده سال رکود اقتصادی به میزان قابل توجهی کاهش یافته است. امروزه از تجارت فرآورده‌های فرهنگی میان کشورهای تولیدکننده و کشورهای واردکننده حمایت می‌شود، حال آنکه تولید کتاب، فیلم و صفحه در کشورهای واردکننده کاهش چشمگیری پیدا کرده است. با توجه به کاهش بودجه‌های ملی و ناتوانی بخش خصوصی (به استثنای چند مؤسسه بزرگ چندملیتی)، حمایت از این صادرات امری متناقض است. پیشرفت روند ادغام و یگانه‌سازی با دوره‌ای مصادف شده که مبادلات فرهنگی در نازلترین حد بوده، و کاهش درآمد توده مردم قدرت خرید بیشتر آنها را کاهش داده است.

این وضعیت در مورد تکنولوژیهای بسیار پیشرفته و شاهراههای اطلاعات اسفناک‌تر است: حذف تعرفه‌های گمرکی برای کالاهای وارداتی در پی پیمانهای تجارت آزاد، و حمایت‌های ناچیز مالی

رنیلتال لیسال

صد عنوان (Cent-titres - ۱۹۹۶)،
اثر هنرمندان فرانسوی مارتین بالاتا
(Martin Balata) و رنه ژولین
(René Jullien)

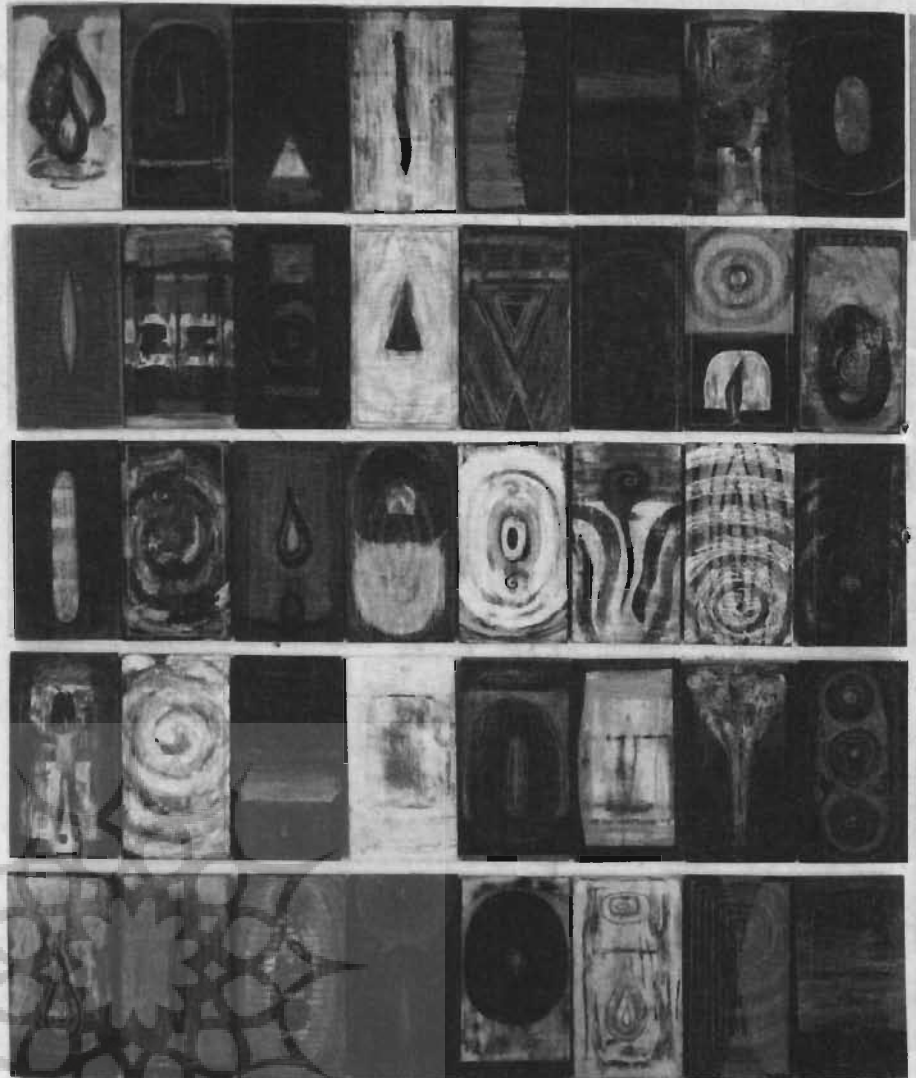

توده‌ها به فرهنگ جهانی محدود به استفاده آنها از تولیدات ابتدایی صنعت سمعی و بصری مانند اخبار و برنامه‌های سرگرم‌کننده‌ای است که از رادیو و تلویزیون پخش می‌شود و هزینه‌ای دربر ندارد. گروهی اندک از طبقات متوسط و مردمی به کمک وسایل ارتباطی پیچیده‌تری مانند شبکه خصوصی و ویدئو توانسته‌اند از بخش دیگر از تولیدات فرهنگی مانند آموزش بهداشت و حفظ محیط‌زیست یا اخبار و اطلاعات سیاسی بهره‌برند. بخش بسیار کوچکی از تصمیم‌گیرندگان امور سیاسی و اقتصادی و سرآمدان دانشگاهی از جدیدترین و پیشرفته‌ترین وسایل ارتباطی مانند فاکس، پست الکترونیک، شبکه‌های انفرورماتیک و ماهواره استفاده می‌کنند.

فولکلور جهانی

روند ادغام و یگانه‌سازی فرهنگ جهانی و منطقه‌ای باید توسعه وسیع، مردمی و مدرن شدن مدنیت را در پی داشته باشد. این توسعه در گرو جریان آزاد اطلاعات در سطح بین‌المللی و اعمال سیاستهایی است که امکان دسترسی به پیشرفته‌ترین وسایل ارتباطی را برای توده‌ها فراهم می‌آورد. بُعد جهانی مشکلاتی چون آلودگی محیط‌زیست، قاچاق مواد مخدر و نیز نوآوریهای فرهنگی و تکنیکی ایجاد می‌کند که اطلاعاتی که در اختیار شهروندان ساده قرار می‌گیرد از محدوده کوچک منطقه‌ای و ملی فراتر رود.

روند جهانی شدن فرهنگ به معنی به فراموشی سپردن فرهنگهای بومی: منطقه‌ای و ملی نیست. فراسرزمینی شدن هنرها در واقع به موازات سرزمینی شدن مجدد آنها به شکل جریانهای فرهنگی است که از وسایل ارتباطی منطقه‌ای چون رادیو و تلویزیون بهره می‌گیرند تا ویژگیهای بومی را برجسته کرده، برای موسیقی و تولیدات فولکلوریک بازاریابی کنند. با این حال باید به خاطر داشت که در بسیاری کشورها، نمادهای قومی و ملی دیگر بیانگر هویت و انسجام اجتماعی نیست. زمان آن فرا رسیده که در جستجوی خلاقیت و نوآوری بیشتر، و نیز تناسب بیشتری میان یکدست شدن اطلاعات و سرگرمیها در سطح بین‌المللی از یک سو و گرایش به بقای فرهنگهای ملی و منطقه‌ای از دیگر سو باشیم.

الفبا (۱۹۹۲) اثر هنرمند کلمبیایی
گوستاو و خارانو
(Gustavo Vejarano)

برای توسعه تکنولوژیهای بومی نتیجه‌ای جز افزایش وابستگی کشورهای امریکای لاتین ندارد.

تکنولوژی بسیار پیشرفته ارتباطات، سرمایه‌گذارهای بزرگ را ایجاد می‌کند، و نیز می‌تواند عامل نوآوری باشد. ولی هر چه دانش و فرهنگ، به تکنیکهای پیشرفته وابستگی بیشتری داشته باشد، جوامع حاشیه‌ای و محروم در برابر سرمایه‌های بین‌المللی و مدهای خارجی آسیب‌پذیرتر می‌شوند. به همین دلیل است که امروزه، تفاوتها در نظام چندفرهنگی، نه به صورت همزیستی میان سنتهای تاریخی گوناگون، که به صورت نابرابری فزاینده میان کشورهای صنعتی و کشورهای در حال رشد، و نیز میان اقشار مختلف اجتماعی این کشورها در امکان دسترسی به وسایل ارتباط جمعی فراملیتی جلوه می‌کند.

این نابرابریها پیدایش شکلهای جدید بی‌عدالتی اجتماعی را در پی داشته است. امکان دسترسی

نستور گارسیا کانکلینی،
NÉSTOR GARCIA CANCLINI
مردم‌شناس آرژانتینی و
استاد دانشگاه خودگردان بوئنوس آیرس